

Septakordy

Připojením další tercie ke kvintakordu vzniká septakord, název i označení ⁷ vychází z faktu, že v základním tvaru svírají nejnižší a nejvyšší tón interval septimy. Septakordy dělíme na **hlavní** a **vedlejší**, hlavní jsou akordy tvořené kombinací tónů dominanty a subdominanty:

1. **Dominantní septakord** – g h d + f – značka D⁷
2. **Septakord II stupně** – d + f a(as) c – značka S⁺⁷ – rozvádíme jej do obrátů tónické funkce, d f a + c – značka ID⁷ (septakord střídavé dominanty) – rozvádíme jej do obrátů dominantní funkce
3. **Septakord VII stupně** – h d + f a(as) – značka DS⁷

Na ostatních stupních – I, III, IV a VI – tedy leží septakordy vedlejší (T⁷, III⁷, S⁷ a VI⁷).

Septakordy jsou akordy disonantními, proto si žádají **rozvedení disonantních tónů do konsonance** (uvolnění napětí septakordu). Disonantnost je dána septimovým intervalem, který je sám o sobě disonancí a z funkčního hlediska v rámci tóniny cizorodým prvkem. **Rozvod** ovšem není jedinou variantou zacházení se septakordy, dalšími variantami, i když méně používanými, jsou **částečný rozvod, převod a spoj** akordu.

Zacházení se septakordy:

Rozvod akordu – disonantní tóny jsou vedeny do konsonancí. Tónům, které je třeba v akordu takto vést určitým směrem, říkáme tóny vázané (např. v D⁷ jsou vázanými tóny septima, která musí klesat, a tercie – citlivý tón, který musí stoupat). Dominantní rozvod nastává tehdy, pokud vrchní septima klesá (v rozvodu D⁷ - g h d + f – klesá f, v rozvodu ID⁷ - d f a + c – klesá c), subdominantní rozvod, pokud spodní septima stoupá (v rozvodu S⁺⁷ - d + f a(as) c – stoupá d) a kombinovaný rozvod, pokud jsou některé tóny vedeny nahoru a některé dolů (v rozvodu DS⁷ - h d + f a(as) – prima a tercie stoupají, kvinta a septima klesá).

Částečný rozvod akordu – v akordu je rozveden pouze jeden z vázaných tónů (septima) a druhý je zadržen

Převod akordu – akord není rozveden, ale pouze převeden do jiného obrátu (např. D⁷ do D²)

Spoj akordu – akord je spojen s jiným akordem tak, že ani jeden z vázaných tónů není rozveden kýženým směrem (některý zůstává zadržen, některý je veden na tón, který není tónem rozvodným)

Obraty septakordu – princip tvoření obrátů septakordů je shodné s tvořením obrátů kvintakordů, záleží na tom, který tón je umístěn do basu. Obraty septakordu se jmenují: kvintsextakord (1. obrat septakordu), terckvartakord (2. obrat septakordu) a sekundakord (3. obrat septakordu)

Příklad užití tónů v basu u dominantního septakordu v C dur tónině:

Tón v basu	g	h	d	f
Název obrátu	septakord	kvintsextakord	terckvartakord	sekundakord
Značka akordu	7	6/5	4/3	2

Zápis septakordů – také u septakordů platí, že lze tóny ve vrchních hlasech zapsat v několika různých polohách, tyto polohy se mění u jednotlivých obrátů akordu

Septakord – v basu má základní tón, lze zapsat v poloze terciové, kvintové a septimové (u akordu D⁷ se zdvojeným basovým tónem existuje také poloha oktávová)

Kvintsextakord – v basu má terciový tón akordu, lze zapsat v poloze terciové, kvintové a sextové

Terckvartakord – v basu má kvintový tón akordu, lze zapsat v poloze terciové, kvartové a sextové

Sekundakord – v basu má septimový tón akordu, lze zapsat v poloze sekundové, kvartové a sextové

Tvoření septakordů: Jmenujte tóny různých septakordů v různých tóninách (na příslušném stupni vyjmenujeme septakord a přidáváme tónům posuvky podle předznamenání zadané tóniny)
Příklad: DS^7 v E dur – dis fis a cis, III^7 v B dur – d f a c

Zadání 1:

VI^7 v A dur - D^7 v Des dur - III^7 v gis moll - S^{+7} v G dur - DS^7 v Es dur - S^7 v d moll - ID^7 v h moll - T^7 v es moll

Poznámka – pozor, abychom si nepletli akord S^{+7} (septakord na druhém stupni) a S^7 (septakord na čtvrtém stupni), první patří mezi akordy hlavní a rozvádí se do akordů tónické funkce, druhý je septakordem vedlejším a stejně jako ostatní vedlejší septakordy se bude rozvádět pěti směry (viz dále).

Zápis septakordů a jejich obrátů v různých polohách: Zapisujeme akord tak, aby vzdálenost mezi basovým a sopránovým tónem odpovídala intervalu určenému číslem polohy

Zadání 2:

- D^7 v F dur v poloze 5
- ID^7 v D dur v poloze 3
- DS^7 v d moll harmonické v poloze 7
- $D^{4/3}$ v Es dur v poloze 4
- S^{+2} v A dur v poloze 2
- $S^{4/3}$ v H dur v poloze 6
- $D^{6/5}$ v E dur v poloze 3
- DS^2 v c moll v poloze 6

1. Dominantní septakord

Septakord ležící na pátém stupni v tónině. V dur jde o akord tvrdě malý, v mollové aiolské je doškálný na tomto stupni sice akord měkce malý, ale téměř vždy bývá měněn také na akord tvrdě malý, a to pomocí zvýšení terciového tónu, který „je převzat“ z moll harmonické.

Poněvadž **přísným vedením vázaných tónů** septakordu (tj. **tón citlivý stoupající a tón septimový klesající**) vzniká v rozvodném akordu **pouhý dvojjzvuk** (dochází ke ztrojení základního tónu)

a úplný rozvodný akord lze užít jen v případě **zastoupení jiným z hlasů** (nabízí se buď volné vedení citlivého tónu – citlivý tón nestoupá, ale postupuje dolů, nebo septimy – septima neklesá, ale postupuje nahoru),

Povolená výjimka, v níž stoupající septimu nezastupuje jiný hlas

D⁷ T D⁷ T D⁷ T

pomáháme si při **tvoření D⁷** specifickým postupem – **vynecháváme kvintový tón akordu a místo něj užíváme ve vrchních hlasech znovu tón základní** (v basu je tedy v C dur tón *g* a ve vrchních hlasech tóny *g-h-f*).

D⁷ T D⁷ T D⁷ T

Zadání 3: Tvořte akordy D⁷ s vynechanou kvintou a rozved'te je do T:

- D dur v poloze 3
- E dur v poloze 7
- As dur v poloze 8
- fis moll v poloze 7
- g moll v poloze 8
- F dur v poloze 3
- e moll v poloze 8
- B dur v poloze 7

Úprava a rozvádění obrátů D⁷

U obrátů D⁷ žádnou úpravu dělat nemusíme (nic nevynecháváme, nic nezdvoujeme), tedy po doplnění správného tónu do basu užíváme ve vrchních hlasech všechny tři zbývající tóny akordu. Také tady při rozvádění dbáme na vedení citlivého tónu nahoru a septimu necháváme klesnout. Pokud by nás na správné obraty akordů nepřivedla tato pravidla sama, přidávám pro jistotu Tabulku rozvodu D⁷ a jeho obrátů. (Dominantní kvintsextakord má v basu citlivý tón, ten je nutné vést stupňovitě vzhůru, proto je jediným rozvodným akordem T. Dominantní terckvartakord má v basu původní kvintu, kterou lze vést volně, tedy máme na výběr jak T, tak T⁶. Dominantní sekundakord má v basu septimu, která musí v dominantním rozvodu klesat, tedy rozvodným akordem nemůže být jiný než T⁶.)

Tabulka rozvodů D⁷:

D⁷ – T, (T⁶) VI

D^{6/5} – T

D^{4/3} – T, T⁶

D² – T⁶

D₅⁶ T D₅⁶ T D₅⁶ T D₃⁴ T D₃⁴ T⁶ D₃⁴ T

nelzeX

D₃⁴ T⁶ D₃⁴ T D₃⁴ T⁶ D² T⁶ D² T⁶ D² T⁶

Zadání 4: Tvořte obraty D⁷ a rozveďte je do zadaných akordů:

D dur	a moll	Fis dur	c moll	B dur	fis moll	G dur	E dur
6	6	2	3	3	3	6	6
D ₅ ⁶ T	D ₄ ^{6#} T ⁶	D ² T ⁶	D ₅ ⁶ T	D ₃ ⁴ T	D ₅ ⁶ T	D ² T ⁶	D ₃ ⁴ T ⁶

Rozvádění D⁷ do T⁶ bývá užito jen zřídka, v akordu je v takovém případě nutné vést septimu volně, tedy nahoru, a navíc se musí nacházet pod citlivým tónem. Rozvod do šestého stupně kopíruje postup klamného spoje (citlivý tón stoupá, ostatní klesají), dominantní septakord se zde používá bez vynechání kvinty, tedy obsahuje všechny čtyři tóny akordu. (Pokud bychom chtěli tvořit rozvod do šestého stupně z akordu s vynechanou kvintou, zdvojenou dominantní primu bychom museli vést buď kvartovým skokem vzhůru nebo kvintovým skokem dolů.)

D⁷ T⁶

D⁷ VI D⁷ VI D⁷ VI

Akord D⁷ je zástupným akordem dominantního kvintakordu, užívá se tedy jako součást harmonické kadence, může být i součástí sledu 6/4 5/3 v podobě 6/4 7 nebo dokonce 8/6/4 7/5/3. Na tyto verze upozorňuji proto, že jde stále o kvartsextakord průtažný, tedy budou oba akordy označeny společnou funkční značkou dominanty. Pokud se v číslovaném basu objeví postup 8 7, půjde o stupňovitý nástup septimy z původní oktávy dominanty (ve vztahu k basu), je nutné je udržet ve stejném hlase, a i v takovémto případě se po nástupu septimy jedná o dominantní septakord a je nutné ho rozvádět podle výše zmíněných pravidel (citlivý tón stoupá a dominantní septima klesá).

Další zacházení s obraty D⁷:

Částečný rozvod – je rozvedena pouze septima, citlivý tón zůstává ležet, lze takto provést částečný dominantní rozvod do sextakordu III stupně (D⁷- III⁶), zvukově však není příliš uspokojivý.

Převod – obraty D⁷ jsou střídány mezi sebou, nedochází tedy k rozvedení vázaných tónů. Nedoporučuje se převod D² do D⁷ (není důvod, aby septimový tón v basu stoupal), lze však provést převod do zástupného akordu dominanty, tedy do obratu trojzvuku VII stupně.

Spoj – není rozveden ani jeden z vázaných tónů, příkladem je spoj D⁷- II, v němž je zadržen tón septimový a rozvodný tón citlivého tónu akord druhého stupně neobsahuje, tudíž tón *h* klesá.

The image shows a musical score in C major with a treble and bass clef. It illustrates five different ways to handle the D7 chord and its resolutions:

- Rozvod:** D⁷ (F#4, C#5, G2, A2, B2, C3) resolving to T (D2, F#2, A2, C3).
- Převod:** D⁷ resolving to D⁶ (F#4, C#5, B2, C3).
- chybně:** D⁶ resolving to D⁴ (F#4, C#5, G2, A2).
- Částečný rozvod:** D⁷ resolving to III⁶ (F#4, C#5, B2, C3).
- Spoj:** D⁷ resolving to II (D2, F#2, A2, C3).

Nástup septimy v septakordu – při nástupu septakordu v hudebním proudu je nutné vždy dbát na přípravu septimy (podobný postup jako při přípravě citlivého tónu, na který přicházíme shora). Podle způsobu přípravy se rozeznává septima:

- 1. zadržená** – septimový tón je součástí předchozího akordu, septima se zadržuje v daném hlase
- 2. následná** – septimový tón následuje po jiném akordickém tónu
- 3. průchodně vedená** – nastupuje stupňovitě (= sekundovým postupem) a tímž směrem stupňovitě pokračuje

Nemůže-li nastoupit septima žádným z těchto způsobů, zmírňujeme její nástup alespoň tím, že jí umožňujeme **nastoupit v protipohybu s basem**.

The image shows a musical score illustrating four methods of preparing the seventh in a D7 chord:

- zadržaná septima:** II (D2, F#2, A2, C3) and D⁷ T (F#4, C#5, G2, A2, B2, C3).
- následná septima:** D⁷ (F#4, C#5, G2, A2, B2, C3) and T (D2, F#2, A2, C3).
- průchodně vedená septima:** D⁸ 7 (F#4, C#5, G2, A2, B2, C3) and T (D2, F#2, A2, C3).
- protipohyb k basu:** II⁶ (F#4, C#5, B2, C3) and D⁷ T (F#4, C#5, G2, A2, B2, C3).

Užití D⁷ a jeho obratů v číslovaném basu – při vypracování číslovaného basu s užitím dominantního septakordu a jeho obratů postupujeme při doplňování značek číslovaného basu shodně jako při harmonizaci s obraty kvintakordů. Základní tón vždy hledáme o daný interval níž, při označení pomocnou tečkou lze poté snáze vyjmenovat tóny akordu. Platí, že:

- v případě septakordu odpovídá basový tón základnímu tónu akordu (jmenujeme septakord od něj),
- v případě kvintsextakordu leží základní tón o tercii níž než tón basový,
- v případě terckvartakordu leží základní tón o kvintu níž než tón basový,
- v případě sekundakordu o septimu níž (nebo o sekundu výš) než tón basový.

V případě **příkladu v mollové tónině** se můžeme setkat i s **komplikovanějším zápisem akordu**, a to tehdy, pokud akord obsahuje ještě některé chromaticky pozměněné tóny (zvýšené nebo snížené). Obecně platí, že obrat akordu rozeznáme v zápisu číslovaném basu podle spodních číslic. Jsou-li pod sebou shora číslice 6, 4 a 3, jedná se o terckvartakord s chromaticky pozměněnou sextou (u 6 bude vypsána posuvka, kterou připisujeme příslušné notě ve vrchních hlasech), objeví-li se pod sebou 4 a 2, jedná se o sekundakord s chromaticky pozměněnou kvartou (posuvka pro doplnění do vrchních hlasů bude u 4).

Zadání číslovaného basu:

Výchozí poloha 8

5 6 5 7
3 4 3

6 6 8 7 6 6 6 6 7

4

Výchozí poloha 8

4 6 6 6 2 6 2 6 4 6 6 6 5 7
3 5 4 3 4 3

Řešení zadání:

Zadání 1: fis a cis e – as c es ges – h dis fis ais – a c e g – d f as c – g b d f – cis e g h – es ges b des

Zadání 2:

Chords: F dur, D dur, d moll harm., Es dur, A dur, H dur, E dur, c moll

Figured Bass: D^7 , ID^7 , DS^7 , D^4_3 , $S+^2$, S^4_3 , D^6_5 , DS^2

Zadání 3:

Chords: D dur, E dur, As dur, fis moll, g moll, F dur, e moll, B dur

Figured Bass: D^7 T, D^7 T, D^7 T, $D^7_\#$ T, D^7 T, D^7 T, $D^7_\#$ T, D^7 T

Zadání 4:

Chords: D dur, a moll, Fis dur, c moll, B dur, fis moll, G dur, E dur

Figured Bass: D^6_5 T, $D^6_\#_4$ T⁶, D^2 T⁶, D^6_5 T, D^4_3 T, D^6_5 T, D^2 T⁶, D^4_3 T⁶

Zadání číslovaného basu:

Figured Bass: T^5_3 $\frac{6}{4}$ $\frac{5}{3}$, D^7 T, II^6 T⁶, II D^8 7, T^6 D^6_4 T, D^6 T, II^6 D^7 T

Figured Bass: T D^4_3 D^6_5 , T D^6_4 T⁶, D^2 T⁶ T, D D^2 T⁶, T D^4_3 T⁶, II^6 D^6_4 $\frac{5}{3}$ 7 T